

Gölvessborgs Kalendern 1989

Pia Carlström

Sölvesborgs-Kalendern 1989

Det är nu tredje året som Föreningen Siesjöns Vänner ger ut Sölvesborgs-Kalendern. Liksom föregående år är det Jonte Göranssons bilder från olika platser i vår kommun som vi får vila ögonen på under året 1989.

Försättsbladets akvarell "Ålahommor" har Pia Carlström gjort.

Texterna på månadsbladens baksida är i år av mer varierat slag än tidigare. På januari-februari-bladet finner du en artikel om flyttfåglar av Göran Svahn.

Mars-aprilbladet innehåller lyriska naturobservationer i vårens tid av Inga Johnsson.

Maj-juni-bladet innehåller några uppgifter om Siesjöns Vänners verksamhet samt en kartskiss över förslaget till ny sträckning av E66 förbi Siesjö, Hjortakroken och Tivoli.

På juli-augustibladdets baksida skriver Bengt Nilsson om växter som är beroende av de unika

hydrologiska förhållandena vid Siesjö.

En nyhet för året är Bertil Mårtenssons artikel på september-oktoberbladet om stjärnhimlen 1989. Texten har placerats i slutet av kalendern så att man då och då under året kan ta del av den - innehållet berör naturligtvis hela året!

November-decemberbladets bilder ägnas i år Sölvesborgs kyrka, S:t Nicolai. Helt följdriktigt skriver där Jonte Göransson om kyrkor och kyrkobesök och ger några data om Sölvesborgs vackra kyrka.

Liksom tidigare år har riktat föreningen ett varmt tack till Sölvesborg-Mjällby Sparbank, som ekonomiskt stött projektet genom att köpa en del av upplagan.

Ett gott nytt år 1989 tillönskas alla!

Föreningen Siesjöns Vänner
(medlemsavgift 25 kr. Postgiro 22607-6)

NaturSpar i Sparbanken

För att kunna göra mera för miljön krävs mer kunskap om t ex miljögifter, mer forskning, mer resurser – kort sagt – mer pengar. Sparbanken öppnar därför ett nytt sparande till gagn för naturvården.

Det heter NaturSpar.

NaturSpar är ett vanligt sparkonto på så sätt att du får ränta som vanligt på pengarna du sätter in. Det är ovanligt på så sätt att också SNF får avkastning på ditt sparande.

Med nuvarande ränta får du 7% och SNF 2%.

Så när du bestämmer hur mycket du ska spara i banken, bestämmer du samtidigt hur mycket banken ska spara i naturen.

En överföring från ditt lönekonto en gång i månaden är det enklaste sättet att ge miljövården bättre resurser att göra miljön bättre.

JANUARI 1989

Rimfrost på bokollon

FEBRUARI 1989

Gråsiska

Flyttfåglar. Av Göran Svahn

Om fåglarnas höststräck kunde jämföras med årgångsviner placeras sig årgång 1988 bland de allra främsta. Sträcket var oerhört fylligt med mängder av spännande nyanser och gav lång eftersmak i form av välfyllda anteckningsböcker från fågelstationer och andra observationsplatser. Den enda obalansen bestod i det faktum att bivråkarna misslyckades kapitalt. Redan i första augustiveckan stack mängder av gamla bivråkar iväg och av de ungar som kläcktes kom inte många på vingarna. Brist på föda i kombination med kalla juniregn antas vara orsak till detta bakslag.

Annars välldes en enorm flod av flyttfåglar ner över landet mot i huvudsak sydväst och aldrig tidigare har fångsten vid Falsterbo fågelstation blivit så stor som detta år. Flera

faktorer samverkade i det här förloppet. Föregående vinter var mild varför ett större antal fåglar i god kondition kunde återvända till häckningsplatserna. Senvåren och försommaren blev varm och de för många fågelungar så förödande sommarrengen kom så sent att de negativa effekterna nästan uteblev med undantag då för bivråken. Hösten blev sedan varm och solig och därigenom fick alla miljoner ungfåglar en bättre chans att överleva den första tiden på egen hand, att äta sig feta och att påbörja flyttningen. Vissa arter var påfallande talrika, t ex grönsiska, kungsfågel, mesar och trastar. Andra åter passerade mer obemärkta trots stort antal. Så sträckte t ex närmare 11000 vitkindade gäss förbi Listerlandets gränser under några middagstimmar söndagen den 16 oktober.

Många människor grips av vemod inför fåglarnas flyttning och tänker som så att det är våra egna små vänner som tvingas bort på farofyllda resor. Man bör dock betänka att många arter endast besöker oss några få månader av året. De är egentligen afrikaner som under tidens gång utvecklat förmågan att ta till vara den enorma mängd näring som produceras under våra sommarmånader. Vemodigt är det däremot att konstatera den okunnighet och bristande känsla som många beslutsfattare visar upp. För att klara flyttningen måste fåglarna fylla på energiförråden med jämna mellanrum. Varje förödd naturlig biotop innebär minskade möjligheter för fåglars och andras överlevnad. Siesjön är en naturlig och osedvanligt värdefull biotop. Låt den vara ifred!

MARS 1989

Värväg på Kråkenabb

APRIL 1989

Lövsprickning vid Siesjö

I vårens tid. Av Inga Johnsson Mars.

Lika väl som det finns ett Evighetens Berg på gamla tryck i åtskilliga svenska hem skulle det kunna finnas en Evighetens Väg. Kanske skulle den se ut som den uppmjuknade marsvägen, där den försvinner avsmalnande i fjärran. Vägen med bris i vattensamlingarna, som himlen speglar sig i, leder dock till Östersjön och ligger på Kråkenabb i närheten av Nordersund. Namnet tycks bevingat, och det är också luften där i månaden mars.

Den extremt långnäbbade enkelbeckasinen - alias horsagöken - stört-dyker då och då och gnäggar med stjärt-pennorna. Annan lät blir det när sång-lärkan dalar ned från skyn och tystar sig själv vid markkänning. Morkullorna trycker sig välanpassat klädda mot marken och kastar sig hastigt uppåt vid befarad fara. Ute i isvattnet visar grav-änderna sin elegant vit-brun-svarta dräkt med gröna vingspeglar. Den skulle

kunna vara komponerad av en mode-skapare i ett fåglarnas Paris.

Några blåfrusna gamla slån lyssnar lomhört med nästan hoptorkade öron på fåglalåten i denna tidiga månad av året. Björnbärssnåren håller på att skaka snön ur sina risigt vassa krinoliner för att än en gång blomma vitt och mogna svart.

Vinden viskar inte längre lika våld-samt vinande till träden med de nakna grenarna. Egentligen skulle träden behöva det värmande lövtäcket om vin-tern för att skydda sig mot kylan. Därför överväger de att gå på kurs i att tala makt-språk om Vindarnas Väg, så att de kan framföra SINA intressen gentemot de eventuella blivande vindkraftverken längs kusten.

April.

Siesjö blickar uppåt på ett all livligare landskap i månaden april. De första näktergalarna har kommit. Gladorna

med sina delade stjärtar företar långvingade seglatser som vore de luftens katamaraner. Den bruna kärrhöken har återvänt från sin afrikanska resa till sitt nordiska näste. Den pigga bofinken sjunger i dur för dem som i skilda slags värbrådskor har tid att höra på.

Tussilagon blommar bladlöst med sina gula solhattar. Blåsippor i nyanser från blåvitt till violett står bland glänsande blad med foder av purpur. Vitsippor breder ut ljusa mattor mellan trädens stammar. Gulsippor utgör inslagen i dem. Svalört frodas välbärgat färgrik. Vårlök - även modell dvärg - sticker segervisst upp ur marken. Luddfingerörten har infunnit sig, och sloknunneörtens ljusröda klasar pryder upp den späda grönskan.

Träden bildar också på sitt sätt buketter. En del har till och med bouquet. Så till exempel björken med sin vitaktiga sav och enen, vars bär anses såväl blodrenande som lämpliga att späcka vilt med, och som dessutom förekommer i flytande form som enebärdricka.

Sälgen är vårens budbärare bland träden. Barfotabarn i det jordbrukande

Sverige hälsade den ljusa årstiden med spel på sälppipor.

Hasseln är med sin mjuka elasticitet kolafatens och tunnbanden träslag. Vid dess tidiga blomning sägs det ibland, att den ryker.

Enen växer sakta och gammal lär den kunna bli - 800 år i Sverige. Med sina markerade årsringar förefaller den stolt över sin förmåga till ålderdom.

Björken upptar flera arter. Med sina otydliga årsringar förefaller den vilja hemlighålla sin ålder. Ändå blir den inte så gammal - omkring 100 år.

Avenbok har en ved så hård, att det förr tillverkades kuggghjul och nav av den. Den konkurrerade då med oxelen.

Avenboken är inte populär bland slöjdare, eftersom den genom sin hårdhet sliter både verktyg och slöjdarnas handkraft.

Boken med sin skira vårutstyrsel är stark, hård och tät i virket. Ömsom har den konverterats till parkettgolv, ömsom till möbler och leksaker - smidigt böjlig som den är. Boken skulle kunna sägas vara ett karaktärsträd för Solvesborg.

MAJ 1989

JUNI 1989

Fruktodling i Bjäraryd

Svärdsliljor vid Sissebäck

Siesjöns Vänner och E66.

Av Bo Sandqvist

Även under det gångna året har Siesjöns Vänner försökt sprida kunskap om Siesjöområdet värde. Vi har arrangerat exkursioner samt debatt- och informationsaftnar inte minst inför fullmäktiges yttrande om dragningen av ny E66 förbi Sölvesborg i februari 1988. Vägfrågan torde vara den på senare tid mest diskuterade frågan i kommunen, vilket inte minst det stora antalet insändare vittnar om.

Naturvårdsverket har också engagerat sig i frågan med uppfattningen att Siesjöområdet i art-rikedom och biotopvariation saknar motsvarighet i Norden.

Även om vägen dras enligt det s.k. fastmarksalternativet - se karta till höger - innebär det en kraftig miljöpåverkan i ett känsligt område och en radikal försämring av områdets värde för friluftsliv och rekreation.

Om fastmarksalternativet blir verklighet innebär det en fyrfilig 20 m bred väg av motorvägstyp.

JULI 1989

Blåvinge

Några vatten- och sumpväxter vid Siesjö.

Av Bengt Nilsson.

Siesjö är en av de få näringsrika sjöarna i Blekinge. Den kalkhaltiga moränen har gett förutsättningar för en mycket rik och skyddsvärd flora i området runt sjön. I sjön, vars djup inte överstiger 1,5 meter, växer stora bestånd av gula och vita näckrosor. Även axslinga, en flerårig vattenväxt som växer nedsänkt i vattnet förutom den axliknande blomställningen som sticker upp i luften, bildar stora bestånd, mest i norra delen av sjön. Helt nedsänkt, ofta fritt simmande i vattnet, är den för Blekinge ovanliga hornsärven. På östra sidan växer stora bestånd av grovnete, som har sin enda växtplats i Blekinge. Sjön kantas av stora bälten av vass, säv och kaveldun.

Ytterst i detta bälte växer rikligt med stor igelknopp och vattenmärke. Mycket små, simmande vattenväxter, finner vi närmast stranden. Vanlig andmat, som är Sveriges minsta blomväxt, stor andmat, enda lokalen i Blekinge, samt korsandmat, även den sällsynt. Betydligt större är sjörannunkel, som i vassarna i södra delen av sjön kan bli ca 2 meter hög.

Sjön omges av rika fuktängar och kärrmarker med mycket varierad flora. Förekomsten av en större sammanhängande alsumpskog med starkt

näringskrävande och kalkpåverkad vegetation är mycket anmärkningsvärd. Denna naturtyp utgör nationellt sett en av de mest hotade och framförallt i sydsverige torde den kunna betraktas som en raritet. Floran är mycket artrik med både indikatorer på näringsrikedom (t.ex. besksöta och slokstarr) och på förekomst av kalk (t.ex. skogsknipprot). I samband med Naturvårdsverkets pågående översyn av områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv har det inte hittats något område med samma biotop- och artmångfald som området vid Siesjön. Inte heller i det nordiska projektet "Biotopvärn i Norden - biotoper i det nordiska kulturlandskapet" har påvisats någon motsvarighet.

En annan ovanlig växt som vi hittar i alsumpskogen är stor häxört som bildar stora bestånd vid sjöns sydostsida. I samma område finns tidigt på våren scharlakansröd vårskålsvamp, en ovanlig svamp som växer på döda kvistar av bl.a. klibbal. Här växer även ormbär. Den har tidigare använts som läkedomssört, bladen vid sårbehandling och bären mot pestsjukdomar. Hela växten är giftig, särskilt bären.

Sissebäck har en frodig och artrik växtlighet.

AUGUSTI 1989

Kust vid Halla Håle

Längs stränderna växer den storblommiga gula svärdslijlan och vattenskräppa, som ofta är över 2 meter hög. På grunt vatten växer kranssvalting. När växten blommar sticker bladen upp över vattenytan men när den är ung har den endast undervattensblad. Därefter följer långskaftade flytblad som simmar på vatten. Dessa vissnar oftast bort när växten når fram till blomning. Om svalting växer på djupt vatten bildar den endast undervattensblad och blommar inte. Här finns också vattenblink, vars blad är nedsänkta under vattenytan och med blekt lila blommor på bladlösa 15-40 cm höga stjälkar som sticker upp över vattenytan. Vattenveronika och vattenfräne är två arter som har sin enda växtplats i Blekinge i och vid Sissebäck. Två till tre lokaler vardera i Blekinge har bäckmärke, riklig i Sissebäck och ett angränsande dike, och pilblad som övervintrar med hjälp av knölar som bildas på långa tunna utlöpare i dybotten. Dessa övervintringsknölar av ungefär en valnöts storlek kan ätas. I Kina odlas en variant av vårt pilblad vars knölar säljs som delikatess. Andra växter som finns här är vattenmärke, bäckbrämsa och bäckveronika. Även en ormbunke, kärrbräken, som är kalkgynnad växer i vassen vid stränderna.

SEPTEMBER 1989

Norjesund

OKTOBER 1989

Valje halvö

Stjärnhimlen 1989. Av Bertil Mårtensson

En stjärnbild som många känner igen är Karlavagnen. Den är alltid synlig en stjärnklar kväll eller natt. Med hjälp av denna stjärnbild kan man leta upp Polstjärnan, som ligger nära norra himmelspolen (därav namnet) vilket gör att den rör sig mycket litet under dygnets gång. Polstjärnan visar åt vilket håll norr ligger.

Karlavagnen är egentligen ingen egen stjärnbild utan utgör en del av Stora Björnen. Då jorden snurrar ett varv per dygn gör Karlavagnen och övriga stjärnhimlen ett varv runt himmelspolen. På grund av jordens rörelse kring solen blir det något mer än ett varv per dygn. Detta gör att stjärnhimlen sakta förflyttar sig från öster mot väster, vilket man lägger märke till om man går ut vid samma tidpunkt, t ex kl 22, ett antal kvällar efter varandra och tittar på stjärnhimlen mot söder. Under ett år blir förflyttningen ett helt varv.

Karlavagnen befinner sig rakt i norr - under Polstjärnan - t ex den 5 oktober kl 23, den 4 november kl 21, den 5 december kl 19 och den 4 januari kl 17. Tiderna är ungefärliga p g a att stjärnbilden är tämligen stor. Tre månader senare vid ovanstående klockslag befinner sig

Karlavagnen öster om Polstjärnan för att efter ytterligare tre månader befinna sig söder om Polstjärnan, vilket innebär att Karlavagnen då ligger nära zenit - dvs rakt upp på stjärnhimlen.

På andra sidan Polstjärnan mitt emot Karlavagnen ligger stjärnbilden Cassiopeja, som bildar ett dubbelt V (W).

Orion dominerar stjärnhimlen under vinterkvällarna från jul och ett par månader framöver. Den står i söder vid bl a följande tidpunkter: den 25 december kl 23, 24 januari kl 21 och 24 februari kl 19.

Stjärnan uppe till vänster har något rödaktig färg. Den heter Betelgeuze och är en röd jättestjärna med variabel ljusstyrka. Förändringen i ljusstyrka beror på att stjärnans storlek ändras. Då den är som störst är dess diameter ca 1000 soldiametrar. Placeras Betelgeuze på vår egen sols plats skulle jättestjärnan nå nästan ända ut till planeten Saturnus, som ligger 1427 milj. km från solen. De tre stjärnorna i Orions mitt kallas Orions bälte. Går man i bältets riktning snett ner till vänster träffar man på himlens starkast lysande stjärna - näst solen. Det är Sirius, som ligger i stjärnbilden Stora Hunden. Förflyttar man blicken till andra

sidan i bältets riktning snett upp till höger ser man en annan starkt lysande stjärna, som är något rödaktig. Det är Aldebaran i Oxens stjärnbild.

De allra ljusaste stjärnorna på himlen är i själva verket inga stjärnor utan planeter. Ordet "planet" betyder vandringsstjärna. Planeterna lyser med reflekterat solljus. Den ljusstarkaste planeten är Venus, som lyser väldigt klart antingen före soluppgången som morgonstjärna eller efter solens nedgång som aftonstjärna.

Venus är morgonstjärna från början av året. Under februari, mars och större delen av april står den för nära solen för att kunna observeras. Från slutet av april kan Venus åter observeras och då som aftonstjärna, som den förblir året ut. Venus lyser klarast den 14 december och står då förhållandevis lågt i sydväst.

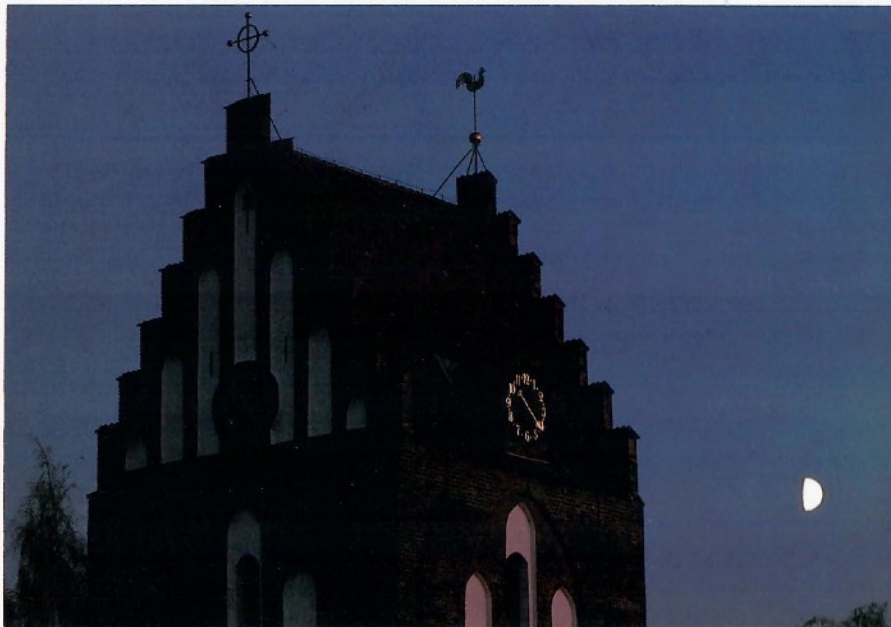
Mars, som har rödaktigt sken, kan observeras på kvällen fram till mitten av juli.

Jupiter, som är solsystemets största planet, kan också observeras på kvällen fram till sista veckan i maj. Dess sken är gult.

Den 12 mars befinner sig den röda planeten Mars 2° rakt norr om den ljusstarkare Jupiter och den 23 maj befinner sig Jupiter 1° rakt söder om den ljusstarkare Venus.

NOVEMBER 1989

S:t Nicolai kyrka

DECEMBER 1989

Mariavalvet i S:t Nicolai kyrka

Om kyrkor och kyrkobesök. Av Jonte Göransson

På resa besöker jag gärna kyrkor. Då de ofta ligger lite avskilt från rörig bebyggelse utgör de en oas av lugn och ro. Något en jäktad resenär kan behöva!

Ofta är kyrkorna de enda äldre byggnaderna i städerna. Två bidragande orsaker till detta är att just avskildheten och dessutom byggnadsmaterialet, ofta murad sten eller tegel, har räddat kyrkan undan de många förödande stadsbränderna.

En del kyrkor tilltalar omedelbart med sin charm och naturlighet. Dessa är ofta tillkomna under en lång tid. Vår egen S:t Nicolai tog ungefär 100 år att bygga (1300-1400). Behoven har ofta fått styra tillbyggnaderna. Det har heller inte alltid blivit som man från början tänkt utan ekonomi och nya modeströmningar har medfört ändringar. S:t Nicolai var från början tänkt att bli en korskyrka, något som lätt kan ses i långhusets valv. Så blev det ju

inte. På 1600-talet var tydligen borgarna i Sölvesborg inne i Kristianstad och imponerades av nybyggda Heliga Trefaldighets-kyrkan. Varpå röstet på vapenhuset på S:t Nicolai byggdes om i renässansstil.

Andra kyrkor gör skäl för epitetet "högfärdskyrkor". De ligger ofta på landsbygden, utmanande placerade. Ofta vulgära, då de uttrycker byggarnas vilja att skryta med traktens verkliga eller förmenta rikedom. En del av dem, som Gotlands kalkstenskyrkor, har av ålder förlänats en viss charm. Ett typiskt drag för högfärdskyrkan är att den ekar ensligt och tomt, även när det är högmässa. Folk har flyttat in till städerna och kyrkan har blivit för stor.

Sedan har vi "man tager vad man haver-kyrkor", som Bohuslänns granitkyrkor eller skogsbygdens träkyrkor. Ofta är dessa enkla och skönt flädfria.

Det finns också "maktkyrkor". Ofta med konstskatter att beundra. Men också långt bort från sitt egentliga syfte, mötet Gud-människa. Inte kan jag känna samma närhet i en katedral eller domkyrka

som i S:t Nicolai!

Att gå in i S:t Nicolai är som att få andlig akupressur. I adventstider är det speciellt skönt att gå dit. Julkrubban har kommit fram och bara den är värd ett besök!

Några fakta om S:t Nicolai:

Under 1300-talet färdigställs kyrkobyggnaden i ordningen kor (främre delen med altaret), långhus, dopkapell, vapenhus och torn. Sakristian byggdes till nuvarande form 1905-06.

Omkring 1400 kom takmålningarna till. 1486 ger påven tillstånd till bygge av ett kloster i anslutning till kyrkan.

Kyrkans rikaste tid var 1600-talet fram till 1658 (då vi blev svenskar). Vi fick då bl.a. predikstol och altarpuppats.

1905-06 genomgår kyrkan en omfattande renovering. Då tas bl.a. takmålningarna fram igen. Dessa kalkades över i samband med reformationen.

S:t Nicolai är sjöfararnas helgon och dessutom förebild för vår tomte.